

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مطالعه تطبیقی احکام لقطه در فقه مذاهب
اسلامی و حقوق ایران

تألیف

عباس نجفی

انتشارات آذرگان

سرشناسه : نجفی، عباس، ۱۳۴۴ -
 عنوان و نام پدیدآور : مطالعه تطبیقی احکام لقطه در فقه مذاهب اسلامی و حقوق ایران /
 تألیف عباس نجفی.
 مشخصات نشر : کرج: آذرگان، ۱۳۹۵.
 مشخصات ظاهری : ۱۱۲ ص.؛ ۱۴/۵×۲۱/۵ س.م.
 شابک : 978-600-96969-7-0
 وضعیت فهرست نویسی : فیبا
 موضوع : فقه جعفری -- قرن ۱۴
 موضوع : Islamic law, Ja'fari -- 20th century*
 موضوع : لقطه
 موضوع : Laghatah*
 رده بندی ده گانه : ۱۳۹۵ ن ۶م ۳/۱۸۳/۵ BP
 رده بندی دیویی : ۳۴۲/۳۹۷

عنوان کتاب: مطالعه تطبیقی احکام لقطه در فقه مذاهب اسلامی و حقوق ایران
 مؤلف: عباس نجفی
 انتشارات آذرگان
 نوبت چاپ: اول
 شابک: 978-600-96969-7-0
 صفحه آرای: اکرم ملک نژاد
 چاپ و لیتوگرافی: چاپ کسری
 شمارگان: ۱۰۰۰
 قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان

کرج: میدان آزادگان، خیابان شاهد پلاک ۲۸، کدپستی ۳۴۱۰۶۰۹۶۳۱
 azargan95@gmail.com

همه حقوق محفوظ است. هرگونه نسخه برداری اعم از زیراکس و بازنویسی، ذخیره کامپیوتری، اقتباس کلی و جزئی بدون مجوز کتبی از ناشر ممنوع و از طریق مراجع قانونی قابل پیگیری است.

فهرست مطالب

چکیده.....	۹
تقدم.....	۱۰
فصل اول: کلیات.....	۱۴
۱-۱ سابقه تاریخی بحث لقطه.....	۱۴
۱-۲-۱ قرن لقطه نام: هول المالك ومال اعراض شده.....	۱۵
۱-۳-۱ لقطه به معنای اعم و فاساد آن.....	۱۵
۱-۳-۱-۱ لقطه به معنای اخص یا لقطه مال.....	۱۵
۱-۳-۱-۱-۱-۱ اخذ مال از یک درهم.....	۱۶
۱-۳-۱-۲-۱ اخذ مال بیسز از یک درهم.....	۱۶
۱-۳-۱-۳-۱ تعریف لغوی و اصطلاحی لقطه.....	۱۷
۱-۳-۲-۱ لقیط.....	۱۹
۱-۳-۲-۱-۱ معنای لغوی لقیط.....	۱۹
۱-۳-۲-۲-۱ معنای اصطلاحی لقیط.....	۲۰
۱-۳-۳-۱ ضاله.....	۲۰
۱-۴-۱ تعریف لقطه در مذاهب اسلامی.....	۲۰
۱-۵-۱ لقطه از دیدگاه قرآن.....	۲۱
۱-۶-۱ لقطه از دیدگاه روایات و فقها.....	۲۳
۱-۷-۱ جایگاه لقطه در حقوق ایران.....	۲۶
فصل دوم: احکام لقطه به معنای اخص.....	۲۹

۲۹	۱-۲- شرایط لقطه به معنای اخص
۲۹	۱-۱-۲- شرایط لقطه در فقه اسلامی
۳۱	۲-۱-۲- شرایط لقطه در حقوق ایران
۳۲	۲-۲- مشروعیت اخذ لقطه
۳۳	۳-۲- شاهد گرفتن بر اخذ لقطه
۳۴	۴-۲- حکم اخذ لقطه توسط دو نفر یا بیشتر
۳۴	۵-۲- معرفی لقطه
۳۵	۱-۵-۲- معرفی لقطه و مدت تعریف
۳۷	۲-۵-۲- وقت معرفی و کیفیت و مکان تعریف
۳۸	۳-۵-۲- نائب گرفتن در تعریف
۳۹	۴-۵-۲- ایشان مالک بعد از تعریف، تملک و تصدق
۴۰	۵-۵-۲- مالک بعد از اتمام مدت تعریف
۴۱	۶-۵-۲- تکلیف ملتقط بعد از مدت تعریف از نظر قانون مدنی
۴۲	۶-۲- حکم نگهداری مال ملتقط بعد از مدت تعریف
۴۴	۷-۲- حکم انفاق بر لقطه
۴۶	۸-۲- حکم منافع مال پیدا شده
۴۷	۹-۲- ادعای لقطه
۴۹	۱۰-۲- ضمان لقطه
۵۰	۱۱-۲- حکم فروختن لقطه
۵۱	۱۲-۲- حکم فوت پیدا کننده لقطه
۵۲	۱۳-۲- التقات کودک، عبد، فاسق، کافر
۵۷	فصل سوم: احکام لقیط
۵۷	۱-۳- ارکان لقیط

۵۷	۱-۱-۳- التقاط
۵۷	۲-۱-۳- لقيط
۵۸	۳-۱-۳- ملتقط
۵۸	۲-۳- شرایط ملتقط
۵۸	۱-۲-۳- کمال
۵۹	۲-۲-۳- اسلام
۵۹	۳-۲-۱- عادل باشد
۶۰	۳-۲-۳- مقیم باشد
۶۱	۳-۳- شرایط استقط از نظر احمد حنبل
۶۱	۴-۳- شرایط استقط از نظر مالک
۶۱	۵-۳- شرایط ملتقط در فقه شافعی
۶۱	۱-۵-۳- اسلام
۶۱	۲-۵-۳- عدالت
۶۲	۳-۵-۳- رشد
۶۲	۴-۵-۳- اقامت
۶۲	۶-۳- مشروعیت اخذ لقيط
۶۴	۷-۳- شاهد گرفتن بر اخذ لقيط
۶۵	۸-۳- تنازع ملتقطین در لقيط
۶۷	۹-۳- ادعای نسب لقيط
۷۰	۱-۹-۳- تبعیت لقيط در اسلام و کفر
۷۲	۲-۹-۳- اقرار لقيط بر رقیّت
۷۵	۱۰-۳- نفقه لقيط
۷۶	۱-۱۰-۳- نفقه لقيط در فقه شافعی
۷۹	۱۱-۳- جنایت لقيط

- ۱۱-۳-۱- جنایت بر لقیط ۸۰
- ۱۲-۳- قذف لقیط ۸۲
- ۱۳-۳- میراث لقیط ۸۴

فصل چهارم: احکام ضاله ۸۵

- ۱-۴- شرایط ضاله ۸۵
- ۲-۴- مشروعیت اخذ حیوان ضاله ۸۷
- ۳-۴- معرفی حیوان ضاله ۹۰
- ۴-۴- نفقه حیوان پیدا شده ۹۲
- ۴-۴- هزینه های ضاله در حقوق ایران ۹۶
- ۴-۴- خسارت حیوان پیدا شده ۹۷
- ۴-۷- ضمان حیوان پیدا شده ۹۷
- ۴-۸- گرفتن حیوانات ضاله ۱۰۰
- ۴-۸-۱- گرفتن حیوان ضاله در علفزار و آب ۱۰۱
- ۴-۸-۲- گرفتن گوسفند در محل آبریز و بچه چهارپایان در علفزار و آب ۱۰۵
- الف) منابع فارسی ۱۰۹
- ب) منابع عربی ۱۱۰
- ج) مجله ۱۱۲
- د) سایت ها ۱۱۲

مقدمه

جایگاه والای فقه که همان برنامه عملی اسلام در ابعاد شخصی و اجتماعی است، بر هیچ کسی پوشیده نیست و اسلام که مکتب حیات بخش الهی و ضامن سعادت انبوی اخروی انسان است، در معارف، اخلاق و فقه خلاصه می‌شود. علما در ادوار مخفی همواره تالیفات و آثار گرانبهایی به یادگار گذاشته و موجبات فخر اسلام را فراهم نموده‌اند. فقه همانند دانش‌های تجربی، ریاضی یا فلسفه نیست که موضوع ویژه‌ای داشته باشد، بلکه هر پدیده‌ای که به گونه‌ای در معرض حکم شرعی باشد، موضوع آن قرار می‌گیرد. به عبارت دیگر، مسأله‌های علم فقه، همه اعتباری است و در آن مسائل بسیار متنوعی مطرح می‌شود هیچ علمی مانند فقه مسائل محسوسات یا مباحثی را در برنگرفته‌است. مثلاً اگر عمل نماز یا روزه یا اعتکاف یا بیع و اجاره یا اطعمه و اشربه و یا قصاص و دیه مقایسه کنیم کمترین شباهتی میان آنها نمی‌یابیم، هر یک از آنها یک مقوله کار از مقولات مختلف کارهای آدمی است. برخی موضوعات فقهی صرفاً در زمینه انجام بعضی وظایف فطری مربوط به پرستش است. برخی مربوط است به خدمات و تعاون‌ها، یکی از آنها به عنوان صدر اسلام مورد توجه بوده، لقطه است که دردوره‌های بعد و با شکل‌گیری مذاهب اسلامی، فقهای تمام مذاهب به آن پرداخته‌اند و فرق‌های آن با اموال مجهول‌الملک و احکام مربوط به لقطه و انواع آن را بیان داشته‌اند و با توجه به اینکه لقطه اقسام و احکام مختلفی دارد بین فقهای اسلامی اختلاف نظرانی نیز وجود دارد که دراین پژوهش به نظرات فقها و اختلافات و اقسام آن پرداخت شده است که شامل: معنای لغوی و اصطلاحی لقطه، سابقه تاریخی، لقطه در مذاهب اسلامی، اقسام لقطه، جایگاه لقطه، احکام لقطه، حکم تعریف لقطه، حکم نگهداری، منافع لقطه، در بیان مسائل

مربوط به لقطه، لقیط، معنای لغوی و اصطلاحی لقطه در مذاهب اسلامی، احکام لقیط، مسائل و احکامی در باب لقیط و ملتقط، حکم اختلاف بین دو نفر در مورد لقیط، ضاله (حیوان گم شده)، مفهوم و جایگاه ضاله و احکام ضاله می‌شود.

الف) بیان مسأله: اسلام در کنار توجه به بعد معنوی حیات انسانی، به زندگی مادی و حیات اقتصادی نیز توجه ویژه کرده و دستورات لازم نسبت به مسئولیت انسان ارائه نموده است. ابواب مختلفی در فقه از زندگی انسان اختصاص یافته مثلاً خمس و زکات، دین و رهن و ... یکی از آن باب‌ها (لقطه) می‌باشد که بر مبنای مالکیت خصوصی ترتیب یافته است و احکام و شرایط آن در کتب اسلامی بحث شده است (مالکات خصوصی در اسلام، تألیف، میانجی ص ۹۴) چنانچه در حقوق نیز در باب چهارم از دین در اشیاء و حیوانات ضاله بحث شده است. (مجموعه قوانین کاربردی مبنی بر تألیف حسینی، ص ۶۴) لقطه در فقه و حقوق دارای تقسیماتی می‌باشد که در سه بحث کلی بحث و بررسی می‌شود اول لقیط که به آن لقطه انسان گفته می‌شود، لقطه حیوان که به آن ضاله می‌گویند سوم لقطه مال می‌گویند که لقطه به معنای اخص است.

معنای لغوی لقیط از زمین برگرفته شده و به وزن فعل به معنای مفعول است مانند جریح به معنای مجروح به لقیط (منبوت) که به معنای افتاده و گم‌شده نیز گفته می‌شود.

معنای اصطلاحی لقیط: انسانی است که گم‌شده و آنگاه را برمی‌دارند سرپرستی ندارند و خودش به استقلال نمی‌تواند نیازهایش را برطرف کند یعنی به تنهایی نمی‌تواند آنچه به صلاحش است انجام دهد و خطرات را معه یا کسی تواند از خود دفع کند. (شرح لمعه، شهید ثانی، ترجمه، دکتر علی شیروانی، ج ۱۱ ص ۱۶۰)

معنای لقطه حیوان یعنی برداشته شده، پس هر حیوانی است که مملوک باشد و گم شده باشد و گرفته شود و دست تصرف بر آن نباشد. (شرایع الاسلام، تألیف

محقق حلی، ترجمه، ابوالقاسم ابن احمد یزدی به کوشش، دانش پژوه، ج ۳ ص ۱۳۹۲)

در اصطلاح فقها به لقطه حیوان ضاله نیز می‌گویند و ضاله در خصوص حیوان به کار می‌رود. (مباحث فقهیه، تألیف، ذهنی تهرانی، ج ۲۳ ص ۲۰۷)

لقطه مال هر مالی است که مأخوذ شده و در صورتی که گم‌شده از صاحبش بوده‌است و یدی بر آن مال در حین اخذ نبوده‌است. (شرایع الاسلام، ترجمه، القاسم ابن احمد یزدی بکوشش، دانش‌پژوه ج ۳ ص ۱۴۰۲)

مظ لقطه در اصطلاح به دو معنای عام و خاص به کار می‌رود. معنای عام در جایی است که شامل کل اشیاء گم‌شده می‌شود، اعم از این که انسان باشد، حیوان باشد، مال باشد. (وسیله النجاه با حواشی امام خمینی، ص ۶۷۹)

معنای خاص لقطه فقط شامل یک نوع از انواع فوق می‌باشد، که منظور لقطه مال است. (منهاج السالکین، تألیف آیت‌الله خویی، ج ۲ ص ۱۳۳)

لقطه دو نوع است نوع اول لقطه حرم: مالی است که در حرم یافت می‌شود. نوع دوم، لقطه غیرحرم: مالی است که در غیر حرم پیدا می‌شود. (شرح تبصره المتعلمین، محمدی، ج ۲ ص ۵۰)

اهل سنت، در بحث‌های فقهی بین احکام یقیط و ضاله و لقطه فرق و تمیز قائل شده‌اند. (الفقه الاسلامی وادلته، تألیف، وهبه رحیل، ج ۱ ص ۲۳۵)

با توجه به اهمیت جان و مال انسان از نظر اسلام و وجه اینکه یکی از مسائل بحث شده در فقه لقطه می‌باشد و نیز لقطه از مسائل مبتلا به مسأله مردم است، بحث و تحقیق و تبیین مسائل مربوط به لقطه می‌تواند در جهت روشن شدن ابعاد آن و در تحقیقات بعدی مورد استفاده قرار گیرد.

جنبه‌های مجهول: لقطه در مذاهب فقهی اسلام چه احکامی دارد؟

آثار لقطه در مذاهب فقهی اسلام چگونه است؟

زمان و مکان در لقطه و احکام آن چه تاثیری دارد؟

متغیرهای تحقیق: لقطه - احکام - آثار - مذاهب فقهی اسلام - قوانین موضوعه ایران منظور تحقیق بررسی جزئیات مسائل مربوط به لقطه در فقه و حقوق اسلامی است.

ب) سوابق تحقیق: در باره لقطه در بین دانشگاه‌ها پایان‌نامه توسط ایرج سمائی در دانشگاه آزاد لاهیجان در مقطع کارشناسی‌ارشد در سال ۸۴ زیر نظر استاد راه‌آذر دکت‌ر زین‌الدین قربانی و استاد مشاور دکتر مهدوی تحریر شده‌است. حسین یوبه مهریزی در دانشگاه تهران در رابطه با اطلاق لقطه در سال ۱۳۷۰ زیر نظر استاد راهنما حسن جابری عربلو و آقای خان احمدی از دانشگاه مشهد در رابطه با لقطه در فقه و حقوق ایران در سال ۱۳۸۶ زیر نظر عادل ساریخانی و با مشاوره محمد افشاری و آقای سید هاشمی مشعوف در رابطه با بررسی تطبیقی احکام لقطه از دیدگاه امام شافعی زیر نظر استاد راهنما دکتر حبیب‌الله طاهری و استاد مشاور دکتر مجیبی الهی‌ان از دانشگاه تهران پردیس قم نوشته‌است و در نتیجه این موارد در دانشگاه امام‌حقوق دفاع شده‌است. مقاله‌ای توسط سیدکاظم حائری با عنوان لقطه و مجهول‌المنک در مجله اهل‌البیت (ع) در سال ۱۴ شماره ۵۶ تحریر نموده‌است و همچنین مقاله‌ای توسط سیدمحمدتقی طباطبایی یزدی با عنوان بحث مستدلی در مورد لقیط و ضاله و تسعه و طلقا، حیوان، شیء گمشده در مجله کانون سردفتران در سال ۱۲ در صفحه ۴۰ نوشته شده‌است.

ج) فرضیه‌ها: ۱- مشترکات بحث لقطه در مذاهب فقه اسلامی بیشتر از مفترقات است. ۲- آثار و احکام لقطه از نظر فقهی و حقوقی تفاوت‌های اساسی ندارد. ۳- زمان و مکان در احکام لقطه تأثیر گذار است.

د) اهداف تحقیق:

۱. تبیین اشتراکات و افتراقات احکام لقطه در مذاهب اسلامی ۲. توصیف تفاوت اساسی احکام و آثار لقطه در فقه اسلامی با حقوق وضعی ایران ۳. تبیین نحوه تأثیر زمان و مکان در احکام لقطه